
ИНТЕЛЕКТУАЛАЦ – СУВИШНА, УКРАДЕНА ИЛИ ПОНИЖЕНА РЕЧ?

УДК 141.319.8

Оригинални научни рад

Гордана Ђерић

Институт за европске студије, Београд

Сажетак

Ауторка отвара питање *сувишних појмова* чије је основно значење изманипулисано или измењено у мери да представља супротност првобитном значењу. Полазећи од претпоставке да је појам *интелектуалац* стабилно формирана представа, заснована на искуству и конкретним примерима, у тексту се преиспитују услови који су довели до инверзије значења у уобичајеној употреби. Створени несклад између основног значења и мимикријске употребе појма постаје предмет анализе: иако се *појму интелектуалац* приступа као *једнозначности* која се понавља независно од контекста, анализа је истовремено усмерена на питање могућности постојања интелектуалца у ери институционалне организације техничког друштва (система) и његове политике истине. Разрешењу овог питања ауторка приступа из језичке и историјске перспективе, кандидујући *испитивање познатих речи у језику* и борбу за *прецизна значења* као неодложне и најважније послове хуманистике.

Кључне речи: интелектуалац, сувишни појмови, политика истине, технички систем.

Речи не нестају са нестанком услова који су их произвели. И даље су ту, имају неку сврху, по свему различиту од оне коју су првобитно имале. Промењеног значења или испражњене, те

речи су нечије штаци, помагала у овоме и ономе. А такве су постале јер се попут свега другог и речи посматрају у односу на своју околину. Просуђујемо их по ономе што представљају сада, не према идеалном значењу или контексту у коме су настале. Па и када то знамо, ничему као сувишним речима не успева тако лако да завара наше мишљење и да открије његове слабости. Речи, и речи сувишне, одају више него што слутимо да бисмо икоме одали, а опет, поједностављују и оно што није за поједностављивање. Отуда је њихово истраживање стални захтев хуманистике. Пропитивање познатог у језику, борба за јасна значења речи, ето, то су послови за хуманисте, јер, повезане с појмовима, речи остају нејасне чак и онда када су у свакодневной употреби. Уосталом, мало тога је непознатије од речи које, не размишљајући и по навици, сваки дан изговарамо.

Интелектуалац је једна од тих преживелих речи која је одавно изгубила свој садржај и значење. Данас она виси као кошуља без тела. С временом ослобађана од садржаја, и свега обавезујућег, сада и та истањена представа, на издисају, једва производи знакове свог привида. Отуда призивање гласа интелектуалца у овом веку све више наликује очекивању од часовника да крене уназад да мери време. А време се не враћа. Друга поливина 20. века била је уводна песма за оно што ће се садржају који је носила ова реч десити у веку трговине привидом, када се на сва уста пропаганде кривотвори и понижава мисија интелектуалног позвања. То је време у коме се фигура интелектуалца не препознаје у искуству, иако је јавни простор препун играча те улоге. Добар део заглушујуће буке потиче од провалника из те „куће“, која није ништа више до синегдоха за многе и различите улоге формално образованих глумаца у јавности.

Непромењена, без спецификације, употреба речи интелектуалац све више нас удаљава од онога што смо претпостављали да интелектуалац јесте. Позитивне конотације ове речи изгубљене су са сновима оних који су давно били деца, али су запамћене, јер се прве мисли и представе не мањају на начин на који нас време иначе мења. Као да је у једном једином облику реч интелектуалац урезана у нашу свест, па сваки њен помен у савремености изнова изневерава почетну представу о њој. Много тој речи данас недостаје, унутарњи основ, сам садржај; зато скрипи и звекеће, опстајући с догматском веродостојношћу. И даље звони као последица неумећа човека да мисли према доживљеним искуствима, јер му је лакше да се држи појмова, макар

превазиђених. Или је она још увек ту због својства мишљења да ствара поретке, разликујући их углавном кроз уопштавање и карикатуру? Блиска овој била би теза да је реч интелектуалац једнако присутна због лењости мишљења, што претпоставља да све одомаћено у језику не мора имати потврду у савременом искуству. Са тог становишта појам интелектуалац само је једна од језичких навика – клише који може, ако се питамо о томе, нешто рећи о личним или о тежњама заједнице. Изван тога мало значи или не значи ништа.

Загонетку непромењене употребе речи интелектуалац у промењеним условима могуће је и другачије сагледавати – као поздан траг да садржаја о коме говори заправо више нема. Жива је не због *истине* или јасног садржаја који покрива, него што одговара одређеној *политици истине*, привиду одржања одумрлих а претпостављених хијерархија. Поједине историјске слике погодују управо овом привиду. Одувек су близу врха власти, владара и војсковођа, били *људи који умеју с речима*.¹⁾ Потребни као Александру Великом – Аристотел, или Милошу – Вук, и обратно, *људи од пера* исписују међузависност са *владарима*, било да је у питању *мач* или *капитал*, у хиљадама слабих копија кроз време. Сва загонетка тих односа стаје у две речи: *моћ* – *знање*. Можда је специфична позиција – близина месту са ког се одлучује, мачу или капиталу – разлог опстанка славе речи, ако не и оних који име интелектуалца носе. Или је у питању социопсихолошка функција? Ако један (изразит) дар надомешта недостатак других, оријентације, онда је могуће да су *људи који умеју с речима*, захваљујући свом умећу позицији, за себе приграбили више славе него што им припада. Или су себе преозбиљно схватили – запатили се у својим сањама, изгубили контакт с реалношћу? Није немогуће и да су практично усмерени претенденти на стару славу интелектуалца преузели његов домен – украли му име и

1) Амерички филозоф Роберт Нозик као интелектуалце препознаје једино *творце речи* (wordsmiths) – међу првима песнике, писце, критичаре, поједине новинаре и професоре, чије речи остављају трага на идеје. Сви остали интелигентни људи одређеног нивоа образовања, који производе и преносе информације, нису интелектуалци према Нозику. Због давања првенства књижевним ствараоцима овакво становиште о интелектуалцима уже је и корисније од преовлађујућих одређења која углавном подразумевају личност високог степена образовања, развијеног појмовног апарата, посвећену питањима духа. Оправдана је Нозикова рестриktivност: бројни *творци речи* формално нису имали највише образовање, а утицали су на идеје, као што већина формално високообразованих не оставља у домену идеја ништа.

наставили лажно да се представљају. Ако је тако, нисмо ли занемарили профанисање речи интелектуалац, па нам се пропуштено враћа на округан начин? Уколико се, пак, утицај *људи од пера*, иако промењен, само по инерцији претпоставља, враћамо ли се поново на значај речи, која од тако разнородних људи прави групу, друштвени слој? Није ли онда главно питање зашто се појам интелектуалац и даље узима здраво за готово – због те *политике истине*, одржања одумрлих а претпостављених хијерархија, или из навике: лењости мишљења и лексичког исклизивања које нисмо у стању да обуздамо?

Управо несклад између очекиваног садржаја и костима у којима се издаје данашња представа интелектуалца постаје предмет наше пажње: не само да играчи улоге интелектуалца све више налице коментаторима временске прогнозе, него се овом речју означава и оно што према вокацији интелектуалац није. Отуда упитаност о процесу преображаја или нестанка ове представе, уз знање да ни за важније представе од интелектуалца, попут љубави или слободе, нема прецизне ваге. Уистину, када се представе о интелектуалцу претварају у нешто друго? Још важнијим чине се питања у каквим су односима *творци речи* са околностима у којима стварају, да ли се и зашто укидају услови за њихово постојање. Говори ли се о дубљем пориву појединца и заједнице када се констатује да интелектуалца више нема и чије је „подбацивање“ – система или твораца речи – изазвало такав став? Оспољава ли се тиме осећање немоћи и сазнајне изолације у времену преобила информација или је и непрепознавање интелектуалца у јавности питање дискурса, пролазне реторике чији се предмет с времена на време мења? У исти мах, назначени несклад „тела“ и „кошуље“ отвара питање може ли интелектуалац да буде оно што се мислило да јесте и зашто, упркос свим променама система које тој појави не иду наруку, идеја о њему, баш таквом, идеалном, и даље постоји. Како год било, наше време показује да је и празна ова реч корисна, бар као фантазија о човеку шта је био или би могао бити. Велика повест неке појаве, макар и сањана, има дубље последице на наша очекивања него што смо у стању да признамо.

Полазишта

Најмање две узајамно опречне визије светле у корену таквих представа о интелектуалцу: једна је усмерена унутра, ка самом

себи, друга изван себе, према свету. Прва је настајала столећима – својим поривом и талентом градили су је самосвојни појединци независно од профила основног позвања. Ова друга окренута је заједници, њеном поправљању, претпостављеном утицају који глас интелектуалца има на друштво. И док је ова прва расута попут звезда у свемиру, друга је прецизна и може се лоцирати у једном догађају, личности – у речи *оптужујем*. Из писма Емила Золе, којим је тражио обнову процеса у „афери Драјфус“, израња представа о *ангажованом интелектуалцу*. Датум објављивања овог писма у јавности, 13. јануар 1898. године, сматра се даном рођења *јавног интелектуалца*. Овај не тако давни а ипак митски догађај кључни је по свом утицају на разумевање домета јавне речи и представа о значају интелектуалца за заједницу. Изазвавши до тада незапамћено интересовање јавности (новине у којима је штампано Золино писмо продате су у 300 000 примерака) све касније представе о јавном ангажману биле су сљубљене са овим догађајем, његовим актерима и исходом. До ревизије процеса и победе *истине која се не може ничим зауздати*, те промене пресуде и ослобођења Алфреда Драјфуса (1906) дошло је дванаест година након покретања познате „афере“ (1894) – Золине, чини се данас, колико и злосрећног Јеврејина.

Трајно надахнуће јавног ангажмана за тадашњу Француску значило је више од храброг одговора појединца на моралну и политичку драму времена. Захваљујући подигнутом гласу против неслободе, естаблишмента, антисемитизма и расизма, у времену када је већина уметника и књижевника била на другој страни (Пол Сезан, Жил Верн, Едгар Дега, Реноар, Гонкур...) вредности за које се Зола (и касније бројне присталице) јавно изборио постале су вредности Републике. Али овај догађај утицао је истовремено на креирање појма интелектуалац, на његову улогу у културној историји и његово касније разумевање, блиско везано уз феномен ангажованости.²⁾ И то је очекивано, највише због

- 2) Најснажнији утицај овакво разумевање интелектуалца у 20. веку оставило је на марксистички усмерене истраживаче, попут Ђерђа Лукача или Антонија Грамшија, мада су и многи други аутори (Ками, Сартр, Расел, Кундера, Солжењџин, Саид, Чомски...) у јавном ангажману видели део смисла интелектуализма, или су се и сами укључивали у идеолошке борбе, дизали глас најпре против фашизма, касније империјализма, атомског наоружања, стаљинизма, тоталитаризма и културног расизма, све до Харолда Пинтера који се јавно успротивио рату против тероризма и ранијим ратовима које су покретале западне владе. Поједини међу њима су се и теоријски бавили овим питањем, неки су делили претпоставку да је управо ангажованост услов интелектуалца,

човекове потребе за узорним појединцем заједнице, непокорним херојем који се бори против неправди система и који истрајава у свом ставу. Да ли зато што у тој борби правда побеђује, или из других разлога, представа интелектуалца која потиче од „афере Драјфус“ романтизована је у научном дискурсу у толикој мери да се овај процес најчешће поистовећује са рођењем интелектуалца, као да их раније није било. С друге стране, визија ангажованости и могућност утицаја на промене у заједници затомила је ранију (*прву или основну*) визију интелектуалца *окренутог себи*, према којој је *јавни интелектуалац* најпросто *оксиморон*. За једне услов интелектуалног постојања и сама повест од које почиње рачунање времена узорне слике интелектуалца, визија ангажованости постала је у исти мах медијум манипулације и извор највећих заблуда и злоупотреба у разумевању овог појма.

Отуда се јасно одређење појма интелектуалац јавља као проблем историје културе, као семантички и егзистенцијални проблем. Са толико различитих употреба и схватања, чак и у научним одређењима, сама реч осцилира у распону од конструисаности до подразумевања и практичног одржавања илузије о постојању заједничког садржаја иза појма. У семантичком беспућу распршених и збуњујућих значења појма, улоге која се игра под различитим маскама, једино што можемо да посведочимо јесте да се реч интелектуалац не мења, чак ни онда када се односи на апарат оправдавања политичких и економских одлука. Ни чињеница да се ова шифра за наизглед превазиђену конструкцију све чешће може чути у ироничном и шаливом тону, не наводи заговорнике савремених политика истине да посумњају у примереност употребе ове речи или уверљивост улоге коју играју. И ту лежи изазов за истраживање, јер је луксуз терање по старом у ситуацији када и лаици подозревају крајњу неискреност и извештаченост таквог представљања. Ново пропитивање сад-

јер се и ћутање о текућим проблемима, наводно, може разумети као заузимање става. Осим Ерика Хобсбома (Hobsbawm 2014) који је преиспитивао парадоксе јавног интелектуалца у савремености, још један британски историчар, Тони Џат, испитивао је изборе интелигенције, бавећи се студијама интелектуалне историје према принципима ангажованости и одговорности (Judt 1992; Judt 2008). Попут поделе на *ангажоване* и *неангажоване* интелектуалце, и већина других је бинарног карактера (*интерпретатори* и *законодаваци*, *универзални* и *посебни*, *идеолошки* и *утопијски* интелектуалци) и све су од невелике помоћи у промењеном систему. Такође, упркос бројним прилозима теми интелектуалца (Russell 1989; Said 1994; Cummings 2005; Fuller 2005) из различитих перспектива, ауторитет за ово питање не постоји.

ржаја на који се појам интелектуалца односио, и на основу којег је настао, неопходно је најпре због прецизности значења и одговарајуће употребе, а онда и због тога што је нерелевантна употреба *мимикријских речи* опасна бар колико и употреба новоговора, карактеристична за сваки тоталитаризам. Како је реч интелектуалац у дословном смислу постала мимикријска, имамо разлог више за враћање уназад и подсећање на својства идеалтипске представе интелектуалца, оне која је настајала столећима и чијом се могућношћу остварења надањују и они који нису тако обдарени.

Портрет интелектуалца

Не постоји нешто као „златно време“ интелектуалца, како се неретко сугерише у марксистички инспирисаној литератури.³⁾ Свако време је за интелектуалца „златно“, јер је реч о појави која се ретко догађа – *изузетку* и *неспоразуму*, скоро *изроду* из реалног света. Нагласак је на спорадичности јављања интелектуалца, не на контексту, искуствено заснованој претпоставци о сразмерно ретким људима инстинктивне интелигенције са снажним истраживачким и имагинативним поривом. Они су *срећна случајност*, каже Жилијен Бенда. На такво закључивање наводи и Хозе Ортега и Гасет. Када је почетком прошлог века писао о *Интелектуалцу* (на супрот свим *Другим* људима) сугерисао је саввим изнимну појаву човека посвећеног *тражењу истине* – онога који се томе посвећује неизлечиво, ради самога себе, упркос себи и против себе. Тражећи интелектуалца он је тражио *истинољубивог човека*.

„Од свега чему ме је живот научио, мој најгори наук, онај што ме највише обеспокојава и узрујава, јесте уверење да су истинољубиви људи најређа врста на земљи. Вапијућим погледом

3) Нејасноће настају због прецењености и манипулативности феномена *ангажмана*: када се у литератури о овом феномену као „златно доба“ интелектуалца наводи друга половина 20. века, осим што се узимају или прешироки критеријуми за сам феномен, или преуски (јавни ангажман) у њој се неретко мешају професионалне или политичке улоге са генеричким појмом интелектуалца, или се, у другом случају, овим улогама даје првенство (вид. Hobsbawm 2014). Према том критеријуму, довољно је бити у опозицији оклеветаном режиму да би опозиционар (студент, новинар, драмски писац) био проглашен интелектуалцем.

бродоломника тражио сам око себе људе којима би истина била важна, чиста истина, оно што ствари јесу саме по себи, а једва да сам нашао иједног“ (Ортега и Гасет 1998: 8).

Стога је и трагање за ликом интелектуалца упоредиво са потрагом за закопаним благом – фантомским остацима прошлости и литературом тих времена. Упуштање у овај посао ипак је најсличније очекивању од разбијеног огледала да покаже склад некадашње лепоте. Макар узалудно, крећемо одатле – исцртавамо га том литературом и по сећању на добро документоване биографије (М. Јурсенар, И. Секулић, Ф. Кафке...) – састављамо огледало од разбијених фрагмената претпостављене целине. Олакшавајућа околност је да најизразитија својства *човека који сам себе зида*, што је друго име интелектуалца, опстају независно од свих промена. Имамо ли среће у трагању, закопано благо откриће нам опстанак запажања о *личности која уместо у јавност излази у себе – из своје маште у поље учености*. То је интелектуалац, потврдила је (уређена) расутост записа кроз време – *архетип слободног човека* који се рађа у *одбрамбеном ставу* и који, независно од околности, следи законе *сопствене гравитације* и напада се сопственим магнетизмом.

Неке константе у одређењу или замишљању интелектуалца – шта он јесте и како се односи према својој средини – дали су најпрепознатљивији међу *творцима речи*. Мора се, колико је више могуће, пише Фридрих Ниче, уклањати случају, надражају споља: „једна врста зазиђивања себе спада у прве инстинктивне мудрости духовне трудноће“ (Ниче 2009: 42). Било стваралачким поривом, било инстинктом, интелектуалац је несагласан са реалним животом, одмакнут од њега; повученији у понашању и наклоностима. Увек је изван ствари – посвећеник и контемплативна природа, чија животна енергија почива у потреби за сопственим изразом. Из склоности ка самопонирању и у хармонији са тишином, његов пут води од избегавања обичних прилика до задовољства у осами. Обично је то човек хладне уздржљивости и снажног карактера, интересно равнодушан. Не тежи да буде узоран, незаинтересован је за јавно мњење и без илузија да би за себе пожелео моћ или славу. Зазире од актуелног. Друштвено скоро не постоји. „Бити интелектуалац је нешто што не мора нужно да има икакве везе са човековим друштвеним ја. Не постаје се интелектуалац због других, (...) са циљем да се згрне новац, стекне слава или не потоне на усковитланој пучини колективитета. Неко је Интелектуалац због самог себе, упркос самом себи, против самог себе“ (Ортега и Гасет 1998: 17).

Претпоставке интелектуалца су непрактичност и отпорност на жеље које се материјално могу задовољити, као и живот на сопствени рачун – осим духовне и материјална независност. Слободан је од пристрасности према свему што ствара хијерархије, а што евентуално ојачава и његову властиту позицију. Он је изван токова, *посматрач* са стране. Његова *самосталност* се подразумева. Ниче пише да је мудрост интелектуалца, и истовремено његова самоодбрана, у уздржавању да реагује и посебно у избегавању положаја и односа, како не би изгубио способност и моћ самосталног мишљења (Ниче 2009: 51). Овај, у исти мах, *Радознали Варварин*, *Култивисани Лажов* и *Анатом Језика*, има истанчан укус за идеје. Ствари које се претпостављају претвара у теме испитивања. Све може бити подстицај. Тајна је у приступу, углу сагледавања и у отворености за игру. У истрајности тражења узрока појавама достојним испитивања у свету духа и осећајности. И у ограничењима: не расипа се на проблеме који то нису и наметнута питања, не прилагођава мишљење било ком ауторитету. Стварајући сопствену слику света, свим својим бићем сведочи своја уверења. Индивидуалиста је – не удружује се, не придружује хору. Немогуће га је сврстати. Без савезника је и потребе за следбеницима. Интелектуалац је на одстојању и према владајућим идејама свог времена, због чега никада није знак тог времена него *предзнак и наговештај долазећих промена*. Глас је који се ишчекује и одговор за који смо ускраћени.

Иако у неспоразуму са свиме око себе, кадар је да уљуди свако непријатељство, превазиђе антипатију свог времена, и њега, овако или онако, на крају копирају и следе. Највише због тога што је био, и морао би да буде, *уметник свога језика* – писац *par excellence*,⁴⁾ онај који наизглед лако постиже стилску спонтаност, надређену и мишљењу и говорењу. Снажну интуицију интелектуалца прати потреба за савлађивањем себе, најдубљи порив за исказивањем складних опажања о појави коју испитује. Срећан је у стварању, тражи и воли одједном. Осим Истине, Лепота је нит-водиља сваког *некористољубивог радозналца*. Као што језик прави разлику између човека и животиње, *стил писања* одваја интелектуалца од осталих интелигентних људи. Тајну да је *Истина, у потпуности и апсолутно, питање Стила*, открили су најобдаренији међу *творцима речи*. У идеалном смислу, мера

4) „Интелектуалац је до сада био писац *par excellence*: универзална свест, слободни субјекат, супротстављао се онима који су били само *стручњаци* у служби државе или капитала (инжењери, судије, професори)“ (Фуко 2012: 128).

вредности интелектуалног залога одговара мери његовог разликовања у начинима тражења истине и језичким поступцима свог времена; будући да преобликује дотадашње знање, или књижевне поступке, иза њега остају дела која промене укуса не мењају много. Друга мера његове вредности није мера незадовољства окружењем него смелости и упорности да се пита и сумња у оно што се сервира као недвосмислено. Напослетку, његов порив, или љубав за немогуће, тера га да тражи одговоре на питања и онда када ти одговори не постоје.

Самоусавршавање је претпоставка интелектуалца. Радије заувек остаје радознали ученик него што подучава. Уколико то и чини, он зна да оно вредно пажње тешко може да се пренесе, да *мали део семена пада на плодну земљу*. Ако преиспитује знање или васпитање, не осврће се на особе које то васпитање практикују него на општост проблема и његове мало видљиве слабости. Карактеришу га умеће излагања и јасан појмовни систем. Поставља једноставна, скоро наивна питања, претпоставке проверава на човекољубив начин. Интелектуалцем се може назвати човек који је у сталном почињању, који се труди, преиспитује навике мишљења, не марећи има ли наде. И посвећеник који је неуправљив у својим интересовањима, изван контроле. Трајно је истраживач, само тако уме да живи. Или, како Ноам Чомски каже: *ако данас предајете оно што сте предавали пре пет година, или је мртва ваша дисциплина, или сте мртви ви*.

Друштво без заједнице и систем без интелектуалца

Упркос историјским примерима доследности и скромности *људи од пера*, данас је популарно сумњати у веродостојност њихове идеалтипске представе (уп. *Fuller 2005*) како би се умањила савремена одступања и прикрили компромиси које симулакрум интелектуалца прави са истином, капиталом или *друштвом спектакла* (Дебор 2003/1967). Са тог становишта, прва замерка оваквом крокију интелектуалца могла би да буде високо подигнута лествица. Оправдава га прецизност – у јасном поретку ствари, са наведеним својствима интелектуалца и тачкама ослоњања којима је обликован дискурс о интелектуалцу кроз време, немамо ни најмању дилему. Све испод тога било би замајавање и манипулисање

иначе изманипулисаним појмом интелектуалац. Уосталом, када говоримо о интелектуалцу реч је о *вокацији*. Састављено огледало идеалтипске представе више је оријентир који непосредно одсликава и шта он јесте и шта није; рефлектујући пун спектар слабости савременог привида интелектуалца, оно најбоље открива и сву вулгарност једне јавне илузије.

Прве сумње у изневеравање представе интелектуалца као вокације – изузетка и неспоразума овог света – настају с умножавањем интелектуалних делатника и популарисањем ангажованости, већ на почетку прошлог века. Јављају се симултано, у филозофији и књижевности, из неколико ауторских праваца, и свака на свој начин показује тенденције интелектуалног опадања, али и опадања оног људског, обичног људског. Роберт Музил пише да се човек од 1914. године показује *зачуђујуће пластичном масом, у далеко већој мери него што се то обично претпостављало* (Музил 1993: 96). Да се у међуратном периоду све више растакала та *пластична маса*, припремала за нова обликовања, сазнајемо и из других извора. Пишући о *Интелектуалцу и Другом*, између два рата, Ортега је наслутио да ће Други доћи на место Првог и преузети улогу Интелектуалца. Сама реч у јавном говору, пише аутор, почела је да се односи на одређене професије, писаца и професора на пример, на њихове друштвене улоге или јавне профиле који нису гарантовали ни најмању аутентичност неспутане интелектуалне вокације (Ортега и Гасет 1998: 17). Осим видљивих промена у означавању, у самом поретку ствари нешто се изменило, „устаљени укус поново је у много чему постао несигуран. Оштре границе свуда су се губиле, (...) превише лошег било је умешано у добро, заблуда у истину, прилагођавања у смисао“ (Музил 1995: 59). Мало-помало, изманипулисана је природа интелектуалног позвања и његово првобитно значење. Глупаци су добијали главне улоге у друштвеном животу, таленти су сматрани чудацима. Подстицана је осредњост. Док су некомпетентни унапређивани и представљани са саучесничким одушевљењем, за добре нико није марио. Сnižаван је ниво образовања, хуманистика је приметно попримила *профан и недухован начин гледања* (Музил 1993:102), а *полуписменост јавног мњења* устоличена је на место *врховног судије*. Био је то одраније познат начин *да се неукост заједнице организује и подигне на ниво физичке силе* (Вајлд 2000: 143). И подигнута је, за рачун губитка Заједнице и гашења фигуре *савети друштва* или *савети свих помало*. Као окупаторска, бескрупулозна сила, зацарила је полуписмена јавност: испразност ове батине, с наизглед недужном страшћу, храниле су њене жртве.

Створена друштвена клима, вођена идејом напретка у математици, физици, трговини и политици, погодовала је постепеном потискивању духовних потреба и преокретању улога – неумитном маргинализовању *творца речи*, гашењу високих идеала и инсталирању неинтелектуалца на место Интелектуалца. Реч је о полагааном развоју система у коме интелектуалци у дословном смислу постају *сувишни људи*. Индивидуализам, високи лични захтеви, карактери – и посебно, непрактични карактери – излишни су *техничком систему* у повоју, који ће организационо и преко својих институција укинути претпоставке за живот *непрактичног радозналца* да би га асимиловао са *Другим*. На место духовног аскетизма ступила је жеђ за сензацијом, промоцијом и, уопште, саморекламерски рад био је увод у нестајање интелектуалца као најдубље потребе друштва које је било Заједница. Идеја интелектуалца капитулирала је пред извесношћу да то, у новом систему, може бити свако.

Жилијен Бенда читав тај процес, карактеристичан по уношењу политичких назора у списатељски рад, као и пракси постајања *познатим „интелектуалцем“* тек након изношења политичких ставова, назива *издајом интелектуалаца*. Аутор се усредсређује на феномен *потискивања личности*⁵⁾ и изневеравање свог позива у име *прилагодљивог мишљења и савремене ангажованости* (Бенда 1997/1927: 33). Активно повезивање улоге интелектуалца са друштвеним процесом права је слика његовог самонестанка, према аутору. Спецификујући разградњу угледа интелектуалног позвања, из низа издаја Бенда издваја *издају у име ангажмана у садашњости* (тзв. егзистенцијалисти) насупрот *безвременом или свевременом ангажману*, који карактерише интелектуалца од Аристотела. У било ком облику, опозиционом или позиционом, узимање учешћа у *игри моћи* која траје, према Бенди, није интелектуално него конформистичко становиште. На крају крајева, пише аутор, интелектуалац је престао да буде интелектуалац када је пожелео да буде *практичан* (Бенда 1997:159). Поставши овисан о земаљским добрима, подлегавши политичким страстима и учешћу сензацији – што је циљ и *узор свим интелектуалцима у издаји*– изједначио се са *Другим*⁶⁾ или, још горе,

5) Роберт Музил у исто време пише свој роман *Човек без својстава*, антиципирајући не само усталичење бескарактерног човека него и дух надлазеће епохе у којој се *математика ђаволски увлачи у све поре живота*, претварајући људе у *робове машина и новца*. Више: Ђерић 2014: 87-103.

6) „Оно што Интелектуалац не може да поднесе јесу фалсификати којима је данас наша планета затрпана. Јер постоји Псеудо-Интелектуалац, који није

стрмоглавио се да буде *нико и ништа* (Ортега и Гасет 1998: 20). Ту немогућу позицију за Интелектуалца, претенденти на интелектуалне послове, или на име интелектуалац и његову позицију, изабрали су сами, онда када су одлучили да бране партикуларне вредности, или када су пристали на конформизам и корупцију. Коначно, и пре свега, када им се прохтело да буду нешто друго – пресудитељи, политичари, специјалисти, трговци, бизнисмени, забављачи – послуга и декор система.

У међуратној атмосфери несигурности израстао је свет који је за реалне и поуздане држао само практичне и најниже особине човека. Био је то свет који се спремао за најгоре преступе, и који је био спреман да чини и да опрашта до тада незамисливе злочине, али свет који Интелектуалцу, у дословном смислу, није могао да опрости ништа. Ни елементарно постојање. „Потпуно ми је јасно да Интелектуалац током историје, с времена на време, бива задављен“, завршне су речи Ортегине студије *писане тихим гласом* (Ортега и Гасет 1998: 27). Било је то баш такво време. Други светски рат Интелектуалац није преживео. Након њега изграђиван је систем у коме ће овај непрактикант бити апсолутно недобродошао. Лета 1946. Бенда пише о човечанству које нема никакво духовно и морално упориште, и које се тиме још хвали и поноси у својој вулгарној тежњи ка *напретку*. За зналца попут Бенде, који је веровао у *статичност духовних вредности* (Бенда 1997: 57) пропаганда *култа напретка, као недуховног становишта*, морала је имати значење смртне пресуде – Интелектуалцу. И не само њему. Било је то збогом миљеу у коме је постојала могућност за разазнавање Интелектуалца од Другог, због чега је прича о интелектуалцу пре и после тога без заједничког именитеља.

У том духу Мишел Фуко, седамдесетих година, невољно одговара на питања о интелектуалцу; невољно, јер не верује да Интелектуалац више постоји. У *диспозитиву моћи* нема маргине за његов развој или му само маргина остаје. Интелектуалац је непотребан новом систему. Поништени су услови за његово дело-

ништа више до Други, скривен иза маске писца, научника, професора, филозофа. Али што је најважније, данас се догађа следеће: Другог, правог Другог, веома је тешко срести. (...) (Други) сада жарко жели да промишља, зашта није створен. Мучно је посматрати како се рука те интелектуалне шимпанзе напреже да шчепа иглу идеје. Исход је неизбежан. Спонтано живећи Други је, на свој начин, био вредан дивљења, али почевши да размишља, постао је маљ што спљескава идеје, а како се оне мотају по главама Интелектуалаца, спљескава, успут, и главе Интелектуалаца“ (Ортега и Гасет 1998: 27-28).

вање, миље у коме би могао да живи као Интелектуалац. Изван конструисане, недопадљиве приче о њему – интелектуалца нема. „Ја лично никада нисам упознао интелектуалце“, каже. „Упознавао сам људе који пишу романе, или оне који лече болесне. (...) Упознавао сам људе који подучавају, људе који сликају, и много оних за које никада заиста нисам докучио чиме се баве. Али интелектуалце, никад“ (Foucault 1990: 323-330).

Симулакрум интелектуалца

Иако слабашну, Жилијен Бенда гајио је наду да ће једном, после рата који је предвидео, човечанство одлучити да одбаци оружје и да ће престати да се убија, да може доћи до преображаја и опамећења света. И грдно погрешио. Најстрашнији рат до тада није донео забрану оружја – афирмисао га је кроз трку у развоју наоружања за масовно убијање. Управо у то време, предњи план позорнице заузео је атомски физичар, *не песник вечности него стратегија живота и смрти* (Фуко 2012: 131). Појавио се неко кога нисмо очекивали у том реторичком оделуи на том месту. Ова инверзија имала је значење раскида са доменом *духа* и са *универзалним интелектуалцем* који верује у непроменљивост духовних вредности. Физичари, програмери, биолози и специјалисти свих врста преузеће домен онога који је био *савест*. Техника ће почети да имитира некада свемогућу уметност, а уметност и хуманистика подилазиће техничком систему, погађати му жеље. Ако не и деценију—две пре, с атомском бомбом свет је дефинитивно ступио у техно-епоху, а друштво постало систем без маргине за интелектуалаца – *мегамашина* или *техничко друштво* које влада страхом од употребе технике коју је створило.

Наметнути систем моћи и *планетарно учвршћивање мегамашине* (Mumford 1986: 311) потврдиће најпесимистичнија очекивања из међуратног периода и тријумф механицистичког схватања света.⁷⁾ Осим Интелектуалца, прва жртва тог преображаја, у коме ће техника контролисати друштво, а не обратно, биће

7) О технолошком и машинском поробљавању индивидуалности и друштвених институција највише је, и међу првима, писао амерички историчар, филозоф и књижевни критичар Луис Мамфорд. Видети: Mumford 1970; Mumford 1986; Мамфорд 2009.

*способност виђења.*⁸⁾ Од тада па надаље, у *потпуно изокренутом свету, истинит ће бити једино тренутак лажног* (Дебор 2003: 9). Условивши виђење, уобразиљу и невидицу онога који гледа, овај систем поучаваће човека и руководити свеопштом *симулацијом*, која није представа неке супстанце, неког референцијалног бића, *него је производња, помоћу модела, нечега стварног без порекла и стварности* (Бодријар 1991:5). Као пројект доказивања стварног путем имагинарног, симулакрум интелектуалца постаће све оно што Интелектуалац у основном значењу није. Упркос радикалној инверзији, закон јачег и општа симулација били су разлози што углавном није проблематизована крађа домена интелектуалца. Други, који је преузео име Интелектуалца, завидно је прилагођен новом систему. Он припада систему управљања, у владајућем је миљеу, успоставља или потпомаже хијерархије и нову економију моћи засновану на позитивном, и апсолутном, вредновању *техничког напретка*.

Како се свет, и интелектуалац, уосталом, *доста добро прилагодио дуготрајном животу у подземљу* (Бенда 1997: 163) пристаће, из конформизма, похлепе или страха, и на систем у настајању; саучествоваће у изградњи привида вредности и поништавању људскости – свих традиционалних везаности човека. То је главни посао хуманистичких претендената на име интелектуалца; њихова улога је прилагођавање друштва процесу техничке акултурације и интегрисање специфично људског у безлично техничко (Елил 2015: 160-161). Још ближе, посао им је да прикажу конструисану стварност као стварност и да се усавршавају у производњи реалног. Да се не мешају у свој посао, да *стварају без дела* – то се подразумева.

У потпуној саображености са главном, механицистичком струјом, хуманисти су оквире у којима раде и концепте свог развоја уподобили техничком вокабулару, академским и уметничким „индустријама“, са структурализмом, постструктурализмом, конструктивизмом, деконструктивизмом... Технологије хуманистима нису само „служиле“, како се обично каже, него су им

8) Нове технологије условиле су радикално другачије односе између реалности и њених представа: ефект реалног замењује непосредну реалност, оно што је далеко одјекује као сасвим блиско, и обратно – блиско постаје далеко или невидљиво. Таква ситуација производи „страшну неравнотежу између чулно опаљљивог и схватљивог, неравнотежу која може да проузрокује грешке утолико фаталније пошто су средства теледетекције и телекомуникације извођачи или, прецизније, видеоизвођачи“ (Вирилио 2011: 21).

наметале циљеве, одређивале курс маргинализације. Места која су сматрана повољним миљеом за интелектуалца, попут универзитета, полако су постајала као и сва друга: прво сведена на места у којима се верификује стручност, претварала су се у места на којима се *тргује* – купује и продаје. Организована у мреже и оријентисана на специјалистичка знања која убрзано производе добит, изгубила су, заједно са угледом, и монопол у стварању знања. Интересно и механицистички оријентисан, са све безначајнијом улогом у *диспозитиву моћи*, универзитет је постао једна од функција техничког система, а хуманистика најуниженија и сувишна карика у овом систему. Иако је реч о континуираном процесу у коме су хуманисти активно учествовали, тек последњих година, са неколико деценија закашњења, говори се *о светској кризи образовања и елиминацији хуманистичких дисциплина, о специјалистичком произвођењу генерација корисних машина и потискивању имагинативног и самокритичког развоја* (Nussbaum 2010: 2-7).

Касно досећање не мења главни ток хуманистике: она се и даље повлачи, прилагођава диктату механизације, испуњава жеље техничком систему. Кренувши путем *спектакуларне модернизације*, задатак хуманистичког каоинтелектуалаца јесте разградња свега што би могло да се успротиви главној струји, а то је технификација система, његова апсолутизација и квантификација свих вредности. Зато се симулакруми интелектуалца довијају како да не увреде силу моћи која произлази из технификације света. Ништа се не сме рећи против напретка, нити идеологија протеста допушта да се протест окрене ка техници (Елил 2015/1980: 85). Пишући о механизмима успостављања техничког друштва/система, Жак Елил анализира прилагођавање каоинтелектуалаца, радника у уметничким и академским индустријама, главној струји, која није никаква политичка оријентација него пре свега техничка, усмерена на *енергију и њене изворе, продуктивност, ефикасност, публицитет и профит* (Mumford 1986). Њихова врхунска издаја, и њихова лаж, каже Елил, састоји се у томе што су *радикалној деградацији додали зачин слободe*, присилили јавност да воли „слободу“ и све чега нема. У погледу слобода, висококвалификовани производи академског инжењеринга постали су најназаднији људи, сматра аутор, будући да заговарају систем који укида и њихову личност и њихово позвање. „Али не само да ту нема никаквог избора, не само да нема ничега сем послушног прихватања унапред програмираних резултата већ,

штавише, понашајући се на такав начин, они издају и последње силе људског отпора“ (Елил 2015: 161).

Делујући у функцији потчињавања људскости напредовању техничког система, привид интелектуалца произведи привид смисла. И само на тај начин он може да постоји – као „функција врло строгог, уског и детерминишућег миљеа, који му намеће одређени код из кога црпи сву своју инспирацију“ (Елил 2015: 185). Он реагује на конструисану стварност како би била прикривена она проблематична, груба стварност. Иницијативу његовог стваралаштва одређује неко други, сами код мегамашине и важећи концепати идеологије напретка. Саображен са системом који му гарантује каријеру, он без последица критикује репове система, све што није вредно пажње и критике – плаши јавност аветима прошлости, усмерава бес на тривијалности. У пози незадовољника, онога коме је мало слободе, каоинтелектуалац позива на критику, дебату, глуми демократског посредника. Помешавши лични интерес са јавним, овај глумац изиграва публику тако што усмерењем критике на репове система најбоље чува његову „главу“ – апсолутистички систем технификације. Улогу парадног критичара може да игра било ко, зато што је систему потребно све више и више играказа – симулакрума, спектакла, како би биле прикривене његове истинске напетости. Највернијим чуварима система и, истовремено, најгорљивијим критичарима његових маргиналија и утвара, показују се једни те исти људи. Према Елилу, први полицијски ред овог система су издавачи и уредништва, са армијом парадних критизера, иза којих следе медији са својом машинеријом.

Сав тај инжењеринг каоинтелектуалног деловања игра у ужим костимима, заогрће се партикуларним заставама, извештава у туђе име, постајући реагенс питања који су други прогласили питањима од значаја. Његове способности су припитомљене, уподобљене нижим захтевима, ситним привилегијама. Он нема ни снагу ни знање да било шта доведе у питање. Нејасно пише. Посеже за мало познатим и компликованим речима, практикује најстрахотније форме исказа не би ли свој рад уподобио техничком систему. Позван да игра игру јасних правила, овај привид, без умећа за сопствену креацију, сличан је дрвеној лутки на концу.

Његово деловање супротно је деловању Интелектуалца: симулакрум интелектуалца пречесто реагује, јавља се по сваком питању. Уместо да избегава положаје и звања, он им хрли у сусрет, отима се за њих. Неспособан је за самокритику. Не пита се и не

сумња – увек има потребне одговоре. Умрежава се. Надређенима служи, подређене задужује. Интерпретатор, без иницијативе, преноси подјармљена знања – прерађује прерађено с препознатљивим имитаторским отпадом. Глорификује науку, *чисту теорију*⁹⁾ – тако се он умиљава систему или се крије иза њега. Истиче важност *јавног ангажмана*: појављивањем на телевизији опчињенији је од неписменог човека. Држи се најповршнијег дела ствари. Не прави разлику између свог и општег интереса, константно је збуњен у том погледу. Бахат је, материјалистички настројен: његова верзија истине је његов интерес од ње. Крила му покреће власт или њена могућност, читав оркестар невидљивих интереса. Када је најгласнији критичар и незадовољник – понајвише је у систему.

Безлични калуп привида интелектуалаца, у који се свако може увући, галопира за властитим признањем. У том трчању, инстинктивно прелази на „мање вредне форме“, заобилази „високе“. С временом, престаје да буде корисна машина и све је више лако заменљиви шраф. Цена му рапидно пада од када о људима говори као о капиталу. Инстинкт самоодржања упућује га на чачкање по површини, питања важна колико и вести дана. У самоунижавању и јурењу напретка, каоинтелектуалац преображава се у забављача. Том улогом и даље доприноси техничком систему – систему спектакла. Служи му боље од било чега другог, јер *исмевањем неутрализује оно што је трагично у постављању питања* (Елил 2015: 47). На крају крајева, и хумор јеу овом контексту само средство нормализовања и оснаживања система који би суштински требало довести у питање.

Могућност језика након (не)језика

Захваљујући таквим улогама, блесавост је заменила мишљење, а појам интелектуалац постао комичан и понижен, губећи и најдаљу везу са изворним значењем. Доминантни дискурс довео је до релативизације и поништења сваког значења, брисања сваке разлике: обдарене духом помешао је са материја-

9) „Чистој теорији одговара игра без дубине. Према томе, тај значај теорије мора нас непрестано подсећати на то да што се она више претвара како је научно заснована, утолико више онемогућава да се види стварност, он конкретна, глупа стварност“ (Елил 2015: 127).

листички настројеним, слободне са заробљенима и услужнима, независне са конформистима, снажне карактере заменио бескарактерним привидима. Све је у истој равни у систему спектакла, и најудаљеније улоге уједначавају се под кишобраном понижене речи интелектуалац. Систем спектакла прави се да не зна оно што зна – симулира да ништа није измењено иако је измењено све. Он измишља, реферише на конструисану стварност као једину стварност. Изапачује виђење, недопустиво поједностављује. Сумњив, одбојан, наметнути дискурс гура нас у своје замке, изиграва у својој игри знакова и стварању вештачких циљева. Трагична неиздиференцираност његових појмова прикрива баналност улога и играча.

Насупрот језичком означавању, јасно је да у искуству нема заједничке нити која би повезала Интелектуалаца са привидом интелектуалца у техничком систему. Од међуратног периода, и нарочито од Другог светског рата, када се организационо укидају претпоставке његовог деловања, Интелектуалац је сувишан човек – немоћан и скоро немогућ. Реч која га је означавала отета је, прокријумчарена за означавање ангажованих армија система спектакла које нисмо очекивали у тој реторичкој униформи ни на предњем плану позорнице. Иако описана инверзија – замена Интелектуалца Другим – није прошла неопажено (Ортега и Гасет, Бенда, Дебор, Фуко...) победио је *закон мегамашине* и воља Другог. А отето се не враћа лако: политици истине мегамашине, са симулакрумом старих хијерархија, било је потребно име интелектуалац, не и човек његовог карактера. Знајући то, питање је коме још служи нерелевантна, наизглед спонтана употреба речи интелектуалац. Само систему који је обесмислио смисао његовог деловања и симулакрумима интелектуалца ангажованим од шегачења до озбиљне пропаганде шегачења као делотворне критике система. Свиђало нам се то или не, оно најгоре у систему спектакла данас, са каоинтелектуалцима као главним његовим ослонцем, биће наше сутра.

Није ли онда баш ова реч једна од првих „истина“ чијих би се појединих употреба требало ослободити? Већине, заправо. Једнако важно као и детекција поништавања услова за Интелектуалца, јесте прецизирање основног значења појма и опсега његове употребе. У супротном, инертним коришћењем појма за спектакуларни апарат оправдавања одлука система и глумљења противтеже тог апарата остаћемо ускраћени за разумевање позиција и односа креираних привидом стварности. Из лавиринта

система спектакла, у коме се појам интелектуалца ваља са муљем других речи, могуће је изаћи једино кохерентном и прецизном употребом појмова. Лишавање једних значења и увођење нових императив је делом ради рашчишћавања реторичког нереда, а највише због сналажења у низу нових искустава креираних односима појединца и система.

Попут осталих, и појам интелектуалац је једнозначност настала на искуству и специфичним примерима – *карактерима*, чије позитивне садржаје не треба мешати са низом улога у оправдавању или оспоравању одлука система. Како уопште један појам може да обухвати или објасни тако различите улоге? Све оне имају своје опсеге деловања, па би оправданије било користити директне, подесне називе. Као што своја звања имају они који подучавају, доцирају, асистирају, истражују, сарађују или саветују, тако и заговараче и убеђиваче, пропагаторе, парадне придичаре и критизере, приказиваче стварности, усмериваче мишљења и скретаче пажње, *произвођаче реалног, стандардизере мишљења, позере и козере треба називати одговарајућим именима.*

Чекање или повлачење није најмудрије решење када ствари постану очигледне. Посебно када постану окрутне, не треба ћутати. Ни кад нас надвладавају, или превладају, устезање и ћутање не доносе ослобођење. Заправо, никада ништа не доносе. Питање над питањима сваке слободе јесте питање изражавања. Прецизног изражавања. Јер избављење почиње с речима. И ропство и ослобађање долазе прво од речи. Оне сруше, као што саграде. Зато су њихова јасна значења излаз из зачараног круга мимикрије. И кључ оздрављења. Сваком своје дати, јер све треба да има своје име. И све има своје име, ако се не претварамо. Реч интелектуалац оставимо именовану оних који су били, и који се могу очекивати, као *ретке космолошке појаве*. И у евокативној функцији. Оставимо је за *срећне случајности – изузецима и неспоразумима овога света*. Његовим *изродима*, коначно.

Литература:

- Benda, Julien 1997(1927). Izdaja intelektualaca (prevela Ana Buljan). Politička kultura: Zagreb.*
- Bodrijar, Žan 1991. Simulakrum i simulacija (prevela Frida Filipović). Svetovi: Novi Sad.
- Cummings, Dolan 2005. The Changing Role of the Public Intellectual. Routledge: London and New York.
- Дебор, Ги (2003) 1967. Друштво спектакла. Превео Алекса Голијанин.

- Анархија/Блок 45 (Породична библиотека бр. 4): Београд.
- Ђерић, Гордана 2014. Писци и питања. Антрополошки есеји. СЛЮ/ИЕС: Београд.
- Елил, Жак 2015. Царство бесмисла. Уметност и техничко друштво (с француског превео Ненад Теофиловић). Градац: Чачак.
- Foucault, Michel. "The Masked Philosopher", in: *Michel Foucault: Politics, Philosophy, Culture*, ed. by Lawrence D. Kritzman (1990: 323 – 330). Routledge, New York & London.
- Фуко, Мишел 2012. Моћ/Знање. Одабрани списи и разговори. 1972-1977. С француског превела Оља Петронић. Mediterran Publishing: Нови Сад.
- Fuller, Steve 2005. *The intellectual. Thriplow, UK: Icon Books.*
- Hobsbawm, Eric 2014, April 28, "The Paradox of Public Intellectuals", in: *The Chronicle Review of Public Higher Education.*
- Jacoby, Russell 1989. *The last Intellectuals: American culture in the Age of Academe.* Basic Books.
- Judt, Tony 1992. *Past Imperfect. French Intellectuals. 1944-1956.* Barkley-Los Angeles-Oxford.
- Judt, Tony 2008. *Reappraisals. Reflection on the Forgotten Twentieth Century.* New York.
- Mumford, Lewis 1970. *Mit o mašini I. Tehnika i razvoj čoveka.* Grafički zavod Hrvatske: Zagreb.
- Mumford, Lewis 1986. *Mit o mašini II. Pentagon moći.* Grafički zavod Hrvatske: Zagreb.
- Мамфорд, Луис 2009. *Техника и цивилизација.* Mediterran Publishing: Нови Сад.
- Muzil, Robert 1993. „Bespomoćna Evropa ili putovanje od nemila do nedraga“ (prevod s nemačkog Srđan Bogosavljević) u: *Eseji* (1993: 90-115). Svetovi: Novi Sad.
- Muzil, Robert 2007. *Čovek bez svojstava. Etos i Beoknjiga:* Beograd.
- Ниће, Фридрих 2009. *Ecce Homo. Kako postaješ šta si? (s nemačkog preveo Vladimir Ćorović).* Partenon: Beograd.
- Нозик, Роберт 2005. „Зашто су интелектуалци против капитализма?“ (превео Александар Новаковић). Сајт Каталаксија: приступљено 09.04.2016. <http://katalaksija.com/2005/02/28/zasto-su-intelektualci-protiv-kapitalizma/>
- Nussbaum, C. Martha 2010. *Not for Profit. Why Democracy Needs the Humanities.* Princeton N. J.: Princeton University Press.
- Ортега и Гасет, Хосе 1998. *Посматрач* (превод с шпанског Б.Буквић). СЛЮ: Београд.
- Said, Edward W. 1994. *Representations of the intellectual: the 1993 Reith lectures.* New York: Vintage Books.
- Vajld, Oskar 2000. *Propast laganja* (prevela Gordana Ćirjanić). Paideia: Beograd.
- Virilio, Pol 2011. *Kritični prostor* (prevela Slobodanka Šibalić). Gradac: Čačak/Beograd.

Gordana Đerić

THE INTELLECTUAL – AN
EXCESSIVE, STOLEN OR
HUMILIATED WORD?

Resume

The author explores the issue of excessive terms whose basic meaning has been manipulated or altered to the extent that it now represents the opposite of original meaning. Starting from the point that the term “intellectual” is a stably formed notion, based upon the experience and concrete examples, the text reassesses the conditions that have led to the inversion of meaning in the common use. Created disharmony between the basic meaning and mimic-like use of the term becomes the object of analysis: although the term “intellectual” is being approached as a constant that re-emerges independently from the context, the analysis is directed, at the same time, towards the issue of the possibility of the intellectual’s existence in the era of institutionalized organization of technical society (system) and its policy of truth. The author approaches the resolution of this issue from the linguistical and historical perspective, proposing the exploration of familiar words within language and the struggle for precise meanings as prompt and most important works of the humanities.

Key words: intellectual, excessive terms, policy of truth, technical system.

* Овај рад је примљен 23. марта 2016. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 13. јуна 2016. године.